

انواع فعل و اعراب مضارع

مفهوم‌ها و کاربردها

هر مفهوم درسی را با واژگان کلیدی توضیح داده‌ایم و آنرا به کمک مثال‌ها کاربردی کرده‌ایم.

◀ نکات مربوط به فعل ماضی، مضارع، امر و سایر انواع فعل

فعل ثلاثی مجرد دارای شش وزن سماعی است که از تغییر حرکت عین الفعل در ماضی و مضارع پدید می‌آید.

۱- **فعل ماضی:** در همه‌ی صیغه‌ها مبنی است.

۲- **فعل مضارع:** معرب است به جز در دو صیغه‌ی جمع مؤنث «يَفْعَلْنَ، تَفْعَلْنَ» که مبنی بر سکون می‌باشند.

- وزن «تَفْعَلُ» در دو صیغه‌ی مفرد مؤنث غائب و مفرد مذکر مخاطب و وزن «تَفْعَلَانِ» در صیغه‌های مثنای مؤنث غائب و مثنای مذکر مخاطب و مثنای مؤنث مخاطب، در فعل مضارع، مشترک است.
- حروف «أَنْ، لَنْ، كَيْ، إِذَنْ» اگر بر سر فعل مضارع بیایند، فعل مضارع را منصوب می‌کنند. دو حرف «لِ» و «حَتَّى» نیز اگر قبل از مضارع واقع شوند مانند «أَنْ» عمل می‌کنند و مضارع را منصوب می‌کنند.

۳- **افعال خمسسه:** در مضارع عبارت‌اند از: «يفعلان، تفعلون، يفعلون، تفعلين». در این افعال به هنگام منصوب یا مجزوم شدن، «نون اعراب» حذف می‌شود.
(مجزوم با حذف نون = اعراب فرعی) ولی در دو صیغه‌ی جمع مؤنث: (يفعلنَ و تفعَلْنَ) نون، ضمیر فاعلی است و حذف نمی‌شود، این دو صیغه مبنی هستند.

۴- **برای ساختن امر در صیغه‌های غائب و متکلم،** یک لام مکسور بر سر مضارع قرار می‌گیرد و مضارع مجزوم می‌شود.

• اگر مضارع مجزوم به لام امر بعد از حروف «واو، ف، ثم» واقع شود، لام امر ساکن می‌شود: وَلْيَفْعَلْ

۵- **در امر مخاطب،** به شرطی در ابتدای فعل همزه قرار می‌گیرد که حرف پس از حذف حرف مضارعه، ساکن باشد.

• اگر عین الفعل مضارع، مضموم باشد حرکت همزه نیز ضمه و در غیر این صورت کسره است.

۶- **برای منفی کردن مفهوم مضارع،** «لا» بر سر فعل مضارع آورده می‌شود. (فعل نفی)

يَفْعَلْ: انجام می‌دهد ← لا يَفْعَلْ: انجام نمی‌دهد.

۷- **برای منفی کردن مفهوم امر،** «لا» بر سر مضارع آورده شده و فعل مضارع مجزوم می‌شود (فعل نهی).

اَفْعَلْ: انجام بده ← لا تَفْعَلْ: انجام نده.

۸- **برای منفی کردن مفهوم ماضی** می‌توان «ما» را بر سر ماضی و یا «لم» را بر سر مضارع آورد.

فَعَلْ: انجام داد ← ماَفَعَلْ، لم يَفْعَلْ = انجام نداد.

- ۹- اگر «لَمَّا» بر سر مضارع قرار گیرد، فعل معادل ماضی نقلی منفی ترجمه می‌شود: لَمَّا يَفْعَلُ: هنوز انجام نداده است.
- ۱۰- «لَمْ و لَمَّا» از حروف جازمه هستند و فعل مضارع را مجزوم می‌کنند.
- ۱۱- «لَمْ» بر سر فعل ماضی نمی‌آید، ولی «لَمَّا» گاهی به اول فعل ماضی اضافه می‌شود، در این صورت «لَمَّا» دیگر حرف جازمه نیست بلکه اسم و ظرف زمان است و به معنی «هنگامی که» می‌باشد. لَمَّا ذَهَبَ: هنگامی که رفت
- ۱۲- روش ساختن فعل ماضی استمراری: کان + مضارع مرفوع
روش ساختن فعل ماضی بعید: کان + (قد) + ماضی (وجود قد در ماضی بعید ضروری نیست).
- ۱۳- در ماضی استمراری و بعید، اگر کان قبل از اسم خود قرار گیرد باید مفرد باشد و الاً با ماقبل خود مطابقت می‌نماید و اگر قسمت دوم فعل بلافاصله پس از «کان» ذکر شود دو قسمت فعل باید از نظر صیغه با هم مطابقت کنند: التلاميذ كانوا يكتوبون / كان التلاميذ يكتوبون.

نکات مربوط به فعل‌های ثلاثی مزید:

- ۱- در باب‌های افعال، تَفْعِيل و مُفَاعَلَة، اولین صیغهی فعل‌های ماضی فقط یک حرف زائد دارد. در این باب‌ها، حرف مضارعه در فعل مضارع مضموم است.
- ۲- اولین صیغهی ماضی در باب‌های تَفَعَّل، تَفَاعَل، اِفْتَعَل و اِنْفَعَل دو حرف زائد و در باب استفعال سه حرف زائد دارد.
- ۳- نحوه‌ی تشخیص باب افعال از افعال: معمولاً اگر پس از «ن»، «تاء دو نقطه» باشد فعل از باب افعال و در غیر این صورت از باب افعال است.
- ۴- تنها همزه‌ی امر مفتوح، همزه‌ی امر باب «افعال» است.
- ۵- در دو باب تَفَعَّل و تَفَاعَل، صیغه‌های مثنی، جمع مذکر و جمع مؤنث در ماضی غائب به امر مخاطب شبیه می‌شود زیرا حرکت عین الفعل در ماضی و امر مخاطب این دو باب، همیشه فتحه است ولی در سایر باب‌های ثلاثی مزید اگر حرکت عین الفعل فتحه باشد یا عین الفعل الف باشد فعل ماضی است و الاً امر است: ← (اكرَموا: ماضی - اكرِموا: امر)
- ۶- باب‌های افعال و تَفْعِيل معمولاً برای متعدی ساختن فعل لازم و باب استفعال برای طلب و درخواست و باب‌های افعال، اِنْفَعَال و تَفَعَّل برای پذیرش اثر فعل به کار می‌روند.
- ۷- هنگام ترجمه فعلی که به باب «تَفَاعَل» رفته است غالباً از کلمه‌ی «یکدیگر» استفاده می‌کنیم. فاعل در باب تَفَاعَل بیش‌تر از یک نفر می‌باشد مانند: تشاورَ الأولادُ: بچه‌ها با یکدیگر مشورت کردند.
- ۸- دو باب مفاعلة و تفاعل هر دو برای مشارکت به کار می‌روند با این تفاوت که در باب مفاعلة یکی از دو طرف فاعل و دیگری مفعول است ولی در باب تفاعل هر دو طرف فاعل محسوب می‌شوند و کار به طرفین نسبت داده می‌شود.

مشاوره درسی

شما در صورتی به میمٹ «انواع فعل» تسلط دارید که بتوانید به سؤالهای زیر پاسخ دهید و جاهای خالی را به درستی پر کنید.

سؤال‌های مربوط به تشخیص صیغه و انواع فعل:

۱. کدام مورد جمع مؤنث است؟
الف) یکتبون ب) یکتبن ج) تکتبین
 ۲. برای تشخیص غایب یا مخاطب بودن فعل جمله، به چه مواردی در جمله توجه می‌کنیم؟
 ۳. تأثیر حروف ناصبه بر فعل مضارع (از نظر قواعد و مفهوم فعل) چگونه است؟
 ۴. فعل مضارع «یکتب» را در نظر بگیرید و موارد زیر را بر اساس این فعل بنا کنید:
الف) «النفی» للغایب: ب) «الامر» للغایب: ج) «الامر» للمخاطب:
د) «المستقبل» للغایب: هـ) «النهی» للمخاطب:
 ۵. کدام مورد نمی‌تواند لام امر محسوب شود؟
الف) لیکتبوا ب) لتکتبی ج) لیکتبن
 ۶. اگر «لام» بر سر فعل مضارعی در جمله ذکر شود به نظر شما، چگونه می‌توان تشخیص داد که لام امر است یا لام ناصبه؟
 ۷. «لا» در عبارت: «یحب علیکم أن لا تذهبوا» لای نافی است یا لای ناهیه و فعل «تذهبوا»، منصوب است یا مجزوم؟
 ۸. فعل ماضی «کتب» را در نظر بگیرید و موارد زیر را با توجه به این فعل بنا کنید:
الف) «الفعل المجزوم ب «لم» و «لما» للغائب»: ب) «الماضی الاستمراری» للغائب:
ج) «الماضی البعید» للغائب:
 ۹. کدام یک از موارد زیر صحیح هستند؟
الف) التلامیذُ کان یذهبُ ب) التلامیذُ کان یذهبون ج) کانوا التلامیذُ یذهبون د) کان التلامیذُ یذهبون
 ۱۰. در کدام مورد «لما» حرف جازمه است؟
الف) لما یتکتب ب) لما یکتبوا ج) لما یکتبون
- در رابطه با تشخیص صیغه و انواع فعل می‌توانید به سؤالات ۱ الی ۲۰ پاسخ دهید.

سؤال‌های مربوط به شناخت باب‌های ثلاثی مزید:

۱۱. تعداد حروف زائد را بر اساس کدام مورد در فعل مشخص می‌کنیم؟
الف) اولین صیغه‌ی مضارع ب) اولین صیغه‌ی ماضی ج) مصدر
۱۲. در چه باب‌هایی، حرف مضارع ضمه دارد؟ فعل «یحب» در باب افعال است یا تفعیل؟
۱۳. این مصادر و افعال مربوط به چه باب‌هایی هستند؟
الف) افعال: ب) انتاج: ج) یستمعون: د) ائتقموا:
۱۴. فعل‌های زیر، مربوط به چه بابی هستند؟
الف) ینکسر: ب) ینتشر: ج) یتبع:
۱۵. اگر با برداشتن حرف مضارعه و علامت صیغه، در فعلی، بیش از ۳ حرف باقی بماند، چه نتیجه‌ای می‌گیریم؟
۱۶. در فعل «یکرم» اگر حرف مضارعه را برداریم فقط ۳ حرف باقی می‌ماند، آیا این فعل ثلاثی مجرد است؟ چرا؟
۱۷. امر «تقیمون» و «تلحین» چیست؟
۱۸. در رابطه با فعل‌های زیر مشخص کنید که آیا ماضی هستند یا امر؟
الف) اجتنبوا: ب) اکرما: ج) أقاموا: د) نکاتبوا:

۱۹. باب‌های افعال و تفعیل می‌توانند فعل را از نظر مفهوم به فعل تبدیل کنند.
۲۰. باب استفعال معمولاً مفهوم دارد.
۲۱. باب‌های مفاعلة و تفاعل هر دو معمولاً برای به کار می‌روند با این تفاوت که
۲۲. باب‌های تَفَعَّل، انفعال، افتعال برای مفهوم به کار می‌روند.
۲۳. معانی این فعل‌ها چیست؟
- الف) عَلِمَ:
ب) عَلَّمَ:
ج) تَعَلَّمَ:
- در رابطه با شناخت باب‌های ثلاثی مزید می‌توانید به سؤالات ۲۱ الی ۲۵ پاسخ دهید.

پاسخ‌نامه

مشاور آموزشی

۱. گزینه‌ی «ب». ← یکتبون جمع مذکر غائب و تکتبین مفرد مؤنث مخاطب است.
۲. اگر در جمله علائم مخاطب مانند «یا، ایها، ایتها» و یا ضمائر مخاطب مربوط به فعل مورد نظر وجود داشته باشد نتیجه می‌گیریم که فعل مخاطب است و وگر نه معمولاً غائب است.
۳. حروف ناصبه، مضارع را منصوب می‌کنند و در افعال خمسه، نون عوض رفع حذف می‌شود ولی در جمع‌های مؤنث ظاهر فعل تغییری نمی‌کند. از نظر مفهوم، حروف ناصبه به جز «لن»، معنای مضارع را به مضارع التزامی تبدیل می‌کنند.
۴. الف) لا یکتبُ ب) لیکتُبُ ج) اکتبُ د) سیکتُبُ، سوفَ یکتبُ ه) لا تکتبُ
۵. گزینه‌ی «ب». ← لام امر بر سر صیغه‌های مخاطب در نمی‌آید.
۶. اگر صیغه مخاطب باشد مسلماً لام امر نیست ولی اگر مخاطب نباشد باید به معنی فعل در جمله توجه کرد (لام امر به معنی باید و لام ناصبه به معنی تا - برای اینکه است).
۷. لای نافیہ - منصوب
۸. الف) لم یکتبُ / لمّا یکتبُ ب) کان یکتبُ ج) کان کتبُ (کان قد کتب)
۹. گزینه «د» صحیح است.
۱۰. گزینه «ب». در سایر موارد «لمّا» اسم و ظرف زمان است. (به معنی هنگامی که)
۱۱. گزینه «ب».
۱۲. افعال، تفعیل، مفاعلة (و رباعی مجرد) - یجِبُ، در باب افعال است و در اصل «یخِبُ بر وزن یفَعِلُ» بوده است.
۱۳. الف) مفاعلة ب) افعال ج) افتعال د) افتعال
۱۴. الف) انفعال ب) افتعال (زیرا بعد از «ن»، «ت» آمده است). ج) افتعال (حروف اصلی فعل تبع است).
۱۵. نتیجه می‌گیریم که فعل ثلاثی مزید است.
۱۶. خیر، ضمه حرف مضارعه و وزن فعل (یفَعِلُ) نشان می‌دهد که فعل مضارع باب افعال است.
۱۷. آقیموا - ألحی (همزه‌ی مفتوح در امر باب افعال حتماً باید ذکر شود).
۱۸. الف) ماضی ب) امر ج) ماضی د) می‌تواند هم ماضی للغائبین و هم امر للمخاطبین در باب تفاعل باشد.
- نکته** به جز دو باب تفاعل و تفعّل، در سایر باب‌ها اگر عین‌الفعل مفتوح یا الف باشد، نتیجه می‌گیریم که فعل ماضی است و در غیر این صورت امر است.
۱۹. لازم - متعدی
۲۰. طلب و درخواست
۲۱. مشارکت / باب تفاعل همیشه لازم است و مفعول نمی‌گیرد.
۲۲. اثرپذیری (مطاوعة)
۲۳. علم: دانست / عَلِمَ: یاد داد / تَعَلَّمَ: یاد گرفت.

سوال های آموزشی

بر مبنای سوال های سراسری و آزاد

۱. انتخب کلمة مناسبة للفراغ «ان..... في أعمالكَن تَجَحَّنَ».
- ۱) يَجْتَهِدُنَ ۲) تَجْتَهِدُنَ ۳) تَجْتَهِدُو ۴) تَجْتَهِدُ
۲. کدام گزینه مناسب جمله «قالت المعلمة: لا بدَّ ان..... في الدرس، يا تلميذات!» است؟
- ۱) تَجْتَهِدُنَ ۲) يَجْتَهِدُنَ ۳) تَجْتَهِدُوا ۴) تَجْتَهِدِي
۳. أكمل الفراغ بالإجابة المناسبة: «كان الكفَّار..... من خلال الباب و هم..... أن النَّائم في الفراش هو الرسول (ص)».
- ۱) تنظرون، توهمون ۲) تنظر، يتوهمون ۳) ينظرون، يتوهمون ۴) تنظر، توهم
۴. ما هو الصحيح للفراغ؟ «انت، يا مريم!..... صوت المعلم»
- ۱) كنت تسمعين ۲) كنت تسمع ۳) كنت قد تسمعين ۴) كنت قد سمعت
۵. کدام گزینه برای عبارت «التلاميذ..... في اداء واجبه» مناسب است؟
- ۱) لم يُقَصِّرُوا ۲) لم يُقَصِّرْ ۳) لم يُقَصِّرُوا ۴) لم تُقَصِّرْ
۶. عَيِّن المضارع المجزوم:
- ۱) لا تحضرينَ ۲) كيف تحضرينَ ۳) لم تحضري ۴) لن تحضري
۷. ما هو الصحيح للفراغ؟ «المسلمون لن..... للكفَّار بتخريب المسجد الأقصى»
- ۱) يسمح ۲) يسمح ۳) يسمحوا ۴) يسمحون
۸. عَيِّن العبارة التي ليس المضارع فيها منصوباً:
- ۱) أسألكم أن تسعوا في وظائفكم حتى تنجحوا دائماً! ۲) من صفات المؤمن أنه لن يسرف في الأكل و الشرب! ۳) كتب الله على بني إسرائيل القتال و لكنهم لم يقاتلوا في سبيله! ۴) من عادات الدهر أن يخلق الأبدان بعد أن يُعَذِّبها، فلا تُكُن مُعْتَصِماً بها!
۹. أيُّ عبارة لا يشتمل على المضارع المنصوب؟
- ۱) إنه فكَّر في طريقة حتى لا يشعر الكفَّار بخروج الرسول (ص). ۲) إيتاك نعيد و إيتاك نستعين. ۳) فلا حيلة لي غير أن أدرس في النهار و أعمل مساءً. ۴) لا تخافي فإنَّ التَّعَالِب لا تستطيع أن تتسلَّق الأشجار.
۱۰. عَيِّن المضارع المنصوب:
- ۱) هذا الدرس صعب، ليساعدك أخوك! ۲) أمرت الأمُّ بناتها أن لا يكسلن في أعمالهن! ۳) في السماوات و الأرض عجائب كثيرة لتنبه الإنسان! ۴) إن تعرفوا حلوة عاقبة الحقَّ تصبروا على مرارته!
۱۱. عَيِّن ما ليس فيه مضارع منصوب:
- ۱) إذا جاءك أحدٌ نبأ فتبين قبل أن تقبله تماماً! ۲) هوئي عليك و لانحزني و تأكدي بأنَّ الفرج قريب! ۳) لم لم تساعدني على أن تُشجِّع الأطفال على القراءة و الكتابة؟ ۴) ما خلقتنا في الدنيا إلاَّ لئمتحن حتى يتبين أنحن من الصابرين؟
۱۲. عَيِّن حرف «لام» الجازمة:
- ۱) ليعف المسلم عن بعض الأخطاء. ۲) جئنا لنرى آثار كم الجميلة. ۳) أرسل الله الانبياء ليهدوا. ۴) جئت إليك للذهاب إلى المكتبة.
۱۳. أيُّ عبارة يشتمل على المضارع المجزوم:
- ۱) أنا أتعلَّم اللغة العربيَّة كي أفهم لغة حية. ۲) ما تفعلوا من خير يعلمه الله. ۳) أريد أن أذهب إلى المكتبة. ۴) لن تناولوا البرَّ حتى تُنفقوا ممَّا تحبون.
۱۴. «لام» در کدام گزینه نمی تواند لام امر باشد؟
- ۱) لنذهب ۲) لتذهبن ۳) ليذهبا ۴) ليذهبوا
۱۵. عَيِّن حرف اللام يختلف عن الباقي؟
- ۱) ليعلم الإنسان أنَّ العقل السليم يصلح لكلِّ الأمور! ۲) لأبعد نفسي عن الغضب، حاولتُ كثيراً! ۳) لأجعل الجهد نصب أعيني حتى أصل إلى هدي! ۴) لنتجنَّب مشاورة كلِّ مشفق جاهل!
۱۶. عَيِّن اللام الناصبة:
- ۱) المسلمات ليواجهن حقائق الحياة المرَّة بالتفاؤل! ۲) نحنُ تناول الرِّمان لتكوين الكريات الحمراء في بدننا! ۳) يا بناتي، كلِّمن الفائزات في المسابقة لتفهمن سرَّ نجاحهن! ۴) لو كنت تتحمل المصاعب و تتجرَّع الآلام الكثيرة لوصلت إلى هدفك!

(آزاد ریاضی ۸۸)

(سراسری هنر ۷۵)

(آزاد تجربی ۸۰)

(سراسری تجربی ۷۷)

(آزاد تجربی ۸۴)

(آزاد تجربی ۸۶)

(سراسری تجربی ۷۷)

(سراسری انسانی ۸۴)

(آزاد ریاضی ۸۱)

(سراسری زبان ۸۷)

(سراسری تجربی ۹۱)

(سراسری انسانی ۸۴)

(آزاد ریاضی ۸۵)

(سراسری ریاضی ۷۴)

(سراسری ریاضی ۹۰)

(سراسری هنر ۸۸)

۱۷. ما هو الصحيح عن أفعال العبارة التالية بالترتيب؟ «ليرجع هؤلاء التلاميذ إلى الساحة، و لا يذهبوا بعيداً»
 ۱) الأول منصوب و الثاني للنفى ۲) الأول أمر و الثاني للنفى ۳) مضارعان منصوبان ۴) مضارعان مجزومان
 (سراسری انساب ۷۸)
۱۸. عین حرف الّلام الجازمة:
 ۱) ليعتمد المؤمن على نفسه و لا يحاك الآخريين! ۲) أسافر إلى ذلك البلد لأفتش عن موضوع مهم!
 ۳) أرسل الله الأنبياء لتؤمنوا به و برسوله! ۴) لا تنو بيع المحاصيل لتزداد ثروتك!
 (سراسری رياضی ۸۷)
۱۹. عین الأفعال مجزومة كلّها:
 ۱) عندما أنزل القرآن لم يستطع أحد أن يأتي بمثله حتّى الآن! ۲) من لم يقصّر في أداء واجباته اليوم يصل إلى أهدافه غدّاً!
 ۳) ليستيقظ كلّ المسلمين من نوم الغفلة حتّى يأخذوا حقّهم من الظّالمين! ۴) يناديني صديقي أن أشاهده و لكنني لم أفهم ما كان قصده من هذا النداء!
 (سراسری تجربی ۸۹)
۲۰. عین اللام ناصبة:
 ۱) لنعرف ما حولنا حتّى نتسلّط على أنفسنا و على أعمالنا! ۲) يقول لنا الأستاذ إنّنا نأمل غدّاً مشرقاً لشعبنا فلنحاول لذلك!
 ۳) صحبتنا أصدقاءنا إلى القاعة الكبرى لنشارك في فرحة العيد! ۴) تتهيأ المدرسة للاحتفال الكبير كما جرت عليه العادة كلّ عام!
 (سراسری هنر ۸۹)
۲۱. من أيّ باب فعل «يستوى»؟
 ۱) افتعال ۲) استفعال ۳) تفاعل ۴) مفاعلة
 (سراسری هنر ۷۷)
۲۲. کدام گزینہ امر «تُعطون» است؟
 ۱) أعطوا ۲) أعطوا ۳) أعطوا ۴) أعطوا
 (سراسری رياضی ۷۵)
۲۳. ما هو نوع الفعل فيما اشير اليه بخط؟ «أكرمي بنتك و عامليها برفق»
 ۱) امر من باب افعال و باب مفاعلة ۲) ماضٍ من باب مفاعلة ۳) ماضٍ و امر من باب مفاعلة ۴) مضارع و امر من باب افعال
 (ورودي پیش دانشگاہی رياضی ۷۷)
۲۴. ما هو نوع الفعل في العبارة التالية؟ «يا قوم أوفوا المكيال و الميزان بالقسط»
 ۱) فعل ماضٍ للغائبين، باب افعال ۲) فعل ماضٍ، للغائبين، ثلاثي مجرد ۳) فعل امر، للمخاطبين، ثلاثي مجرد ۴) فعل امر، للمخاطبين، باب افعال
 (آزاد رياضی ۸۳)
۲۵. ما هو المناسب للفراغ؟ «عاصفة شديدة..... الاوراق من الارض»
 ۱) طار ۲) طارت ۳) طير ۴) طيرت
 (سراسری رياضی ۷۷)

سوالهای تکمیلی

به قصد یادگیری نکات جدید و مرور مطالب

۲۶. عین العبارة التي ما جاء فيها فعل مزيد:
 ۱) «نحن نُسبحُ بحمدك و نُنَدِّسُ لك» ۲) «قاصيرُ على ما يقولون» ۳) «و بالحقّ أنزلناه و بالحقّ نزل» ۴) اللهمّ نور قلوبنا بنور الإيمان و اليقين.
 (کانون فرهنگی آموزش ۹۱)
۲۷. عین الخطأ عن أفعال العبارة التالية بالترتيب: «تواضعوا لمن تعلّمون العلم»
 ۱) تواضعوا: فعل أمر / تعلّمون: فعل مضارع ۲) تواضعوا: مزيد بزيادة حرفين / تعلّمون: مزيد بزيادة حرف واحد
 ۳) تواضعوا: فعل ماضٍ للغائبين / تعلّمون: من باب التفعّل ۴) تواضعوا: من باب التفاعل / تعلّمون: مزيد بزيادة حرف واحد
 (کانون فرهنگی آموزش ۹۱)
۲۸. كم مضارعاً منصوباً في العبارة؟: «لنجتهد كثيراً حتّى ننجح في الامتحان و لكي نُشاهد نتيجة جهدينا!»
 ۱) أربعة ۲) ثلاثة ۳) اثنان ۴) واحد
 (تعاونی سنجش ۸۶)
۲۹. عین الخطأ حول الأفعال في العبارات التالية:
 ۱) بلّغ سلامي إلى حبيبي: من باب التفعّل ۲) أيمكنُ...؟ يا أويُس؟! من باب الإفعال
 ۳) هُما يتحدّثان عن سيطرتيهما على الغاية: من باب التفعّل ۴) فبأيّ آلاء ربّكما تكذّبان: من باب التفعّل
 (کانون فرهنگی آموزش ۹۱)
۳۰. عین المضارع المجزوم: «التملة حشرة صغيرة ولكنّ جهدها كبير، فليجعل الانسان التملة نصباً عينه ليصل إلى أهدافه!»
 ۱) يجعل ۲) جهدها ۳) يصل ۴) نصب
 (تعاونی سنجش ۸۶)
۳۱. عین الخطأ:
 ۱) استعبدو: فعل ماضٍ، للغائبين من باب «استفعال» ۲) إنتخبنتُ: فعل ماضٍ، للمخاطبات من باب «افتعال»
 ۳) تسمعون: فعل مضارع، للمخاطبين من باب «افتعال» ۴) إنتفعي: فعل أمر، للمخاطبة من باب «انفعال»
 (کانون فرهنگی آموزش ۹۱)
۳۲. عین الجملة التي ليس فيها مضارع منصوب:
 ۱) لنعمل عملاً مهمّاً للوصول إلى النتيجة النهائية! ۲) دخلت الطالبة الصفّ لتُساعد صديقاتها.
 ۳) يجب عليك أن لا تترك صديقك عند الشدائد! ۴) قصد المعلم أن يختبر مقدار علم التلاميذ.
 (تعاونی سنجش ۸۶)

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۳۳. فی أي عبارة عدد الأفعال المزيدة أكثر من غيرها؟

- ۱) جاهد أويص في معركة صقین و هو يدافع عن حبيبه فوقع على الأرض شهيداً.
- ۲) كيف أصبر على فراقك؟ لا أقدر، لكن سأرجع قبل الغروب، أعاهدك.
- ۳) قد أسلمت منذ مدة و ما شاهدت حبيبي، كلمت والدتي في هذا الموضوع.
- ۴) كيف أشكر هذه النعمة؟ أيمن؟ هل تصدق نظرتي؟!

(تعاملی سنجش ۸۶)

۳۴. «عليك أن تحاولي في دروسك حتى تنجحي في اكتساب الدرجات العالية، فلا تعتمدى على الآخرين!» كم مضارعاً منصوباً في العبارة؟

- ۱) واحد
- ۲) اثنان
- ۳) ثلاثة
- ۴) أربعة

(آزاد ریاضی ۸۱)

۳۵. أي عبارة لا يشتمل على المضارع المنصوب؟

- ۱) أمّا الرسول فقد نجّاه الله ليواصل أداء رسالته من المدينة.
- ۲) فاختار الرسول ابن عمّه علي بن ابی طالب ليقوم بعمليّن هامّين.
- ۳) أولاً بأن يبقی في مكّة لاداء الأمانات.
- ۴) صدقت أنّهم أكرموني لأنني أصيد لهم و لا أتكلّم.

(تعاملی سنجش ۸۳)

۳۶. عین الصحيح عن الأفعال المضارعة:

- ۱) المؤمنون يطلبوا العزة من الله!
- ۲) لن نسمح للأعداء أن يغصبوا بلادنا!
- ۳) على المؤمنين أن يتبعوا عن الكاذب!
- ۴) إنّ المسلمين يحاولوا في تحقيق الأهداف العاليه!

(آزاد ریاضی ۸۳)

۳۷. انتخب للفراغ كلمة مناسبة. «... الأروبيون العلم من المسلمین»

- ۱) أخذت
- ۲) أخذ
- ۳) أخذوا
- ۴) أخذن

(آزاد ریاضی ۸۷)

۳۸. أكمل الفراغ بالكلمات المناسبة: «بيت المال في يدكعن راتبك»

- ۱) و أنا تحدّثت
- ۲) و هم تحدّثون
- ۳) و أنت تحدّثت
- ۴) و هو تحدّثت

(تعاملی سنجش ۸۸)

۳۹. عین «لام» الجازمة:

- ۱) جالس العلماء لتتخلص من الجهل!
- ۲) ليستغفر المذنب التائب عن ذنوبه حتى يفلح!
- ۳) ساعدت الأم ولدها ليقوم بأعماله كلها!
- ۴) هي أحضرت أسلحة الأبناء ليندفعوا إلى الحرب!

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۴۰. عین الصحيح في صيغة الفعل:

- ۱) هي صابرة فتحتمل كل صعوبة!
- ۲) نحن صابرون فتحتملوا الصعوبات!
- ۳) أنتم صابرون فتحتملتم كثيراً من الأقوال!
- ۴) هن صابرات فتحتملن صعوبة الأمور!

(تعاملی سنجش ۸۸)

۴۱. عین «لام» الناصبة:

- ۱) الكذب عمل قبيح، لنجتنبه!
- ۲) لأتعلم من أمي درس الحياة، لأنها أعلم مني!
- ۳) لنحاول أن نوصل أنفسنا إلى الأهداف العالية!
- ۴) تساعد المعلمة تلميذاتها ليفهمن الدرس جيداً!

(آزاد تجرید ۸۳)

۴۲. کدام فعل برای عبارت «إن الله لا يغير ما يقوم حتى... ما بأنفسهم» مناسب است؟

- ۱) تُغَيِّرُونَ
- ۲) تُغَيِّرُوا
- ۳) يُغَيِّرُونَ
- ۴) يُغَيِّرُوا

(تعاملی سنجش ۸۹)

۴۳. عین المضارع منصوباً:

- ۱) قالت الأم لطفلها: لا تلعبى بالكبريت لأنه خطر جداً!
- ۲) إنّ أخواتي لن يرجعن من سفرهنّ قبل شهر رمضان!
- ۳) بعض الناس لا يتناولون مأكولات لها القيمة الغذائية العالية!
- ۴) بعض صديقاتي لم يشتركن في حفل ميلادي بسبب بُعد الطريق!

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۴۴. عین المضارع المنصوب:

- ۱) في الحياة سرّ غامض لتنبه الإنسان على قدرة الله.
- ۲) نحاول للوصول إلى الأهداف السامية حتى نحقق النصر النهائي.
- ۳) حمل ابن والدّه على ظهره ليذعه خارج المدينة.
- ۴) ما تقدّموا من خير لأنفسكم تجدوه عند الله لأنّ الله هو التواب الرحيم.

(تعاملی سنجش ۹۰)

۴۵. عین الصحيح في صيغة الأفعال:

- ۱) أسرار الكائنات كان و يكون مجهولة علينا!
- ۲) هذا التلميذ لا تتكاسل في دروسه!
- ۳) من المؤمنين من يساعدون الآخرين!
- ۴) التكبر تبعد الإنسان عن الله!

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۴۶. عین العبارة التي يوجد فيها فعل مزيد بزيادة ثلاثة حروف:

- ۱) ليصل الإنسان إلى غايته، ليستمّر في جهده حتى الموت!
- ۲) الذين يدمرون أعصاب الناس ملعونون عند الله تعالى!
- ۳) سيسقط الرجل العنصر الذي جلس عليه بالمنشار!
- ۴) قدّم التاجر و فكّر لحظات ثمّ اعتذر منه.

(تعاملی سنجش ۹۱)

۴۷. عين المضارع مجزوماً:

- ۱) يحتاج الطالب إلى زمان أكثر ليفهموا هذا الدرس الصّعب!
- ۲) حاولوا أن تدرسوا لتحصلوا على مكانة رفيعة بين الناس!
- ۳) هؤلاء معلّمو اللغة العربية فليصبروا في تعليم طلبّهم!
- ۴) اجتنبوا الأشرار و صادقوا الأخيار لتكونوا منهم!

(تعاونی سنجش ۹۱)

- ۲) عليك أن تستمع إلى كلام أساتذتك!
 ۴) نحن نستعفر الله على ذنوبنا و إنّه يستجيب دعواتنا!

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

- ۲) «أنتقاد»: مصدر - مزيد ثلاثي بزيادة حرفين من باب افتعال
 ۴) «لأتجادلوا»: فعل نهى - مزيد ثلاثي بزيادة حرف واحد من باب مفاعلة

(تعاونی سنجش ۹۲)

- ۲) لا تقنط في حياتك أبداً أيها الطالب!
 ۴) هو الذي لم يستطع أن يقرّبك إلى هدفك!

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

- ۲) لنا مُعَلِّمٌ يُسَاعِدُنَا في الدُّروسِ.
 ۴) لِنُسَاعِدِ صَدِيقَنَا في دُرُوسِهِ حَتَّى يَنْجَحَ.

۴۸. عین ما لیس فیہ مزید من باب استفعال:

- ۱) يستقيم مجاهدو الإسلام أمام الظالمين!
 ۲) قد استفاد البشر من العلوم النافعة في حياته!

۴۹. عین الخطأ فی الأفعال و المصادر التالية:

- ۱) «أنتجوا»: فعل ماضٍ - مزيد ثلاثي بزيادة حرفين من باب افتعال
 ۲) «جهاد»: مصدر - مزيد ثلاثي بزيادة حرف واحد من باب مفاعلة

۵۰. عین العبارة التي لیس فیها المضارع مجزوماً:

- ۱) المؤمنون لا يشركوا أحداً بعبادة ربهم!
 ۳) الكافرون لن يفهموا كلام الحق في حياتهم!

۵۱. عین «اللّام» جازمة فی العبارات التالية:

- ۱) حَضَرَ التَّلَامِيذُ فِي الصَّفُوفِ لِيَدْرُسُوا.
 ۲) اجْتَهَدْنَا فِي دُرُوسِنَا لِنَتَّجِحَ يَا تَلْمِيذَاتِ.

جامد و مشتق

- ۱- انواع مشتق
- ۲- بنا کردن اسم فاعل در ثلاثی مجرد و مزید
- ۳- بنا کردن اسم مفعول در ثلاثی مجرد و مزید
- ۴- بنا کردن اسم مکان و زمان در ثلاثی مجرد و مزید
- ۵- وزن اسم تفضیل
- ۶- وزن های مهم اسم مبالغه
- ۷- وزن های مهم صفت مشبّهة
- ۸- وزن مشترک اسم تفضیل و صفت مشبّهة و روش تشخیص آن
- ۹- نحوه ی تشخیص اسم جامد از مشتق (نحوه توجه به وزن و مفهوم اسم)

اسم جامد و مشتق

مفهوم‌ها و کاربردها

هر مفهوم درسی را با واژگان کلیدی توضیح داده‌ایم و آن را به کمک مثال‌ها کاربردی کرده‌ایم.

۱. اسم معرب بر دو نوع است: (۱) جامد (۲) مشتق
۲. کلیه مصادر، اعم از مجرد و مزید، جامد هستند.
۳. اسامی مشتق عبارت‌اند از: اسم فاعل، اسم مفعول، اسم مکان، اسم زمان، اسم آلت «ابزار»، اسم تفضیل، صفت مشبیه و اسم مبالغه
۴. در مورد کلمات جمع، برای مشخص نمودن جامد یا مشتق بودن آن‌ها، لازم است که مفرد آن کلمات در نظر گرفته شود.
۵. اسم فاعل از ثلاثی مجرد بر وزن «فاعل» ساخته می‌شود و در غیر ثلاثی مجرد (ثلاثی مزید و رباعی مجرد) به جای حرف مضارعه در اولین صیغه فعل مضارع میم مضموم قرار می‌گیرد و حرکت عین الفعل کسره می‌شود.
۶. اسم مفعول از ثلاثی مجرد بر وزن «مفعول» ساخته می‌شود و در غیر ثلاثی مجرد در اولین صیغه مضارع به جای حرف مضارعه میم مضموم قرار می‌گیرد و (عین الفعل) مفتوح می‌شود.
۷. اسم مکان و زمان از ثلاثی مجرد بر وزن «مَفْعَل، مَفْعَلَة و مَفْعَلَة» ساخته می‌شود و در غیر ثلاثی مجرد مانند «اسم مفعول» ساخته می‌شود.
- بنابراین کلماتی مانند «مُکْتَسَب» می‌توانند اسم مفعول، مکان یا زمان باشند و براساس معنی که در جمله دارند، کاربرد خاص خود را می‌یابند.
- براساس موارد فوق، اسامی که با «م» شروع می‌شوند، معمولاً «مشتق» و «غیر ثلاثی مجرد» هستند.
۸. اسم آلت بر وزن «مِفْعَل، مِفْعَلَة، مِفْعَال» ساخته می‌شود.
۹. اسم تفضیل از ثلاثی مجرد بر وزن «أَفْعَل» و در مؤنث بر وزن «فُعَلی» ساخته می‌شود.
- کلمات «أَوَّل ← مؤنث: اولی» و «أَخْر ← مؤنث: آخری» اسم تفضیل هستند و کلمه «دُنْیا» اسم تفضیل مؤنث بر وزن «فُعَلی» است.
- کلمه‌های «خیر» و «شر» اگر در جمله به معنی «بهتر و بهترین» و «بدتر و بدترین» باشد، اسم تفضیل محسوب می‌شوند.
۱۰. مهم‌ترین وزن‌های صفت مشبیه عبارت‌اند از: فَعْل، فَعِل، فَعِيل، فَعْلان، فَعْل.
- در این رابطه لازم به ذکر است که در تشخیص جامد یا مشتق بودن کلمه، صرفاً توجه به وزن کافی نیست، بلکه حتماً باید مفهوم کلمه نیز در نظر گرفته شود، برای مثال کلمه‌ای مانند «دَفْع» با این که بر وزن «فَعْل» است جامد می‌باشد، زیرا مصدر ثلاثی مجرد است.

۱۱. اگر صفت مشبیه بر رنگ یا عیب دلالت کند مذکر آن بر وزن «أفعل» و مؤنث آن بر وزن «فَعْلَاء» می‌آید.
 - مهم‌ترین رنگ‌ها عبارت‌اند از: أسود - أخضر - أحمر - أزرق - أبيض - أصفر
 - مهم‌ترین عیب‌ها عبارت‌اند از: أبکم «لال» - أعمی «نابینا» - أصمّ «کر» - أبله
۱۲. وزن «أفعل» به شرطی صفت مشبیه محسوب می‌شود که بر رنگ و عیب دلالت کند و گرنه اسم تفضیل است.
۱۳. مهم‌ترین وزن‌های صیغه مبالغه عبارت‌اند از: «فَعَال، فَعَالَة، فَعُول، فَعِيل» و «فَعُول».
 - در وزن‌های خاص صیغه مبالغه، اغلب عین الفعل مشدّد است. مانند: فَهَام - صَدِيق...
۱۴. کلمات سه حرفی تشدیددار مانند: (جَيِّد - سَيِّد - عَلِيّ...) صفت مشبیه هستند نه مبالغه.

مشاوره درسی

شما در صورتی به میمث «جامد و مشتق» تسلط دارید که بتوانید به سؤالاتی زیر پاسخ دهید و جاهای خالی را به درستی پر کنید.

سوال‌های مربوط به تشخیص انواع مشتق:

۱. اسم فاعل در ثلاثی مجرد بر وزن ساخته می‌شود ولی دقت کنید که اسم فاعل، یک فعل اجوف مانند «قَوْل (قال)»، است و اسم فاعل یک فعل ناقص مانند دَعَوَ (دعا)، است.
۲. برای بنا کردن اسم فاعل در فعل‌های ثلاثی مزید، به جای حرف مضارع می‌گذاریم و حرکت عین الفعل را به تبدیل می‌کنیم.
 - اسم فاعل فعل‌های زیر را بسازید:
 - الف) یکتَسِبُ: ب) أقام: ج) أنجی:
 - نتیجه می‌گیریم: اسامی که با «م» شروع شوند و عین الفعل آن‌ها مکسور یا «ی» باشد عموماً هستند.
۳. اسم مفعول در ثلاثی مجرد بر وزن ساخته می‌شود ولی اسم مفعول یک فعل اجوف مانند قَوْلَ (قال)، و بیع (باع) است و اسم مفعول یک فعل ناقص مانند دعو (دعا)، و هَدَى، است.
۴. برای بنا کردن اسم مفعول در فعل‌های ثلاثی مزید، به جای حرف مضارعه می‌گذاریم و حرکت عین الفعل را به تبدیل می‌کنیم.
 - اسم مفعول فعل‌های زیر را بسازید:
 - الف) یکتَسِبُ: ب) أرادَ: ج) ینجی:
 - نتیجه می‌گیریم: اسامی که با «م» شروع شوند و عین الفعل آن‌ها مفتوح یا «الف» باشد. عموماً هستند.
 - دقت کنید که مصدر باب مُفاعله نیز با «م» شروع می‌شود ولی جامد مصدری است.
۵. اسم مکان و زمان در ثلاثی مجرد بر وزن و ساخته می‌شود.
 - کلمات: مطار، مأوی و مَمَرٌ، هستند.
۶. وزن اسم مکان و زمان در ثلاثی مزید شبیه وزن است.
۷. اسم تفضیل بر وزن و می‌آید.
 - قبل از «مِن» از وزن استفاده می‌کنیم.
۸. نوع مشتق را ذکر کرده و به موارد خواسته شده پاسخ دهید:
 - الف) ذنیا: مذکر: مؤنث: (ج) آخر: مؤنث:
۹. «خیر و شر» اگر به معنی «خوبی و بدی» باشند، هستند. و در غیر این صورت هستند و اگر به معنی بهتر (بهترین) و بدتر (بدترین) باشند هستند.

۱۰. مهمترین وزن غیر مشدد اسم مبالغه است. دقت کنید که وزن فُعل، است مانند: خُشوع، قُبور
۱۱. وزن «أفعل» در صورتی صفت مشابهه است که
۱۲. این کلمات چه نوع مشتقی هستند:
الف) ضالّ: ب) أشدّ: ج) صَبور:
- در رابطه با تشخیص انواع مشتق می‌توانید به سؤالات ۵۲ الی ۶۲ پاسخ دهید.

سؤال‌های مربوط به نحوه تشخیص اسم جامد از مشتق:

۱۳. در چه مواردی وزن کلمه، ملاک خوبی برای تشخیص اسم جامد از مشتق است؟
۱۴. چگونه باید به مفهوم کلمه، در تشخیص اسم جامد از مشتق توجه کنیم؟
۱۵. اسم جامد در چه صورتی می‌تواند صفت واقع شود؟
۱۶. کلمه «کَسَلْ با کَسِلْ» و «تَعَبْ با تَعِبْ» چه فرقی دارد؟
۱۷. در تشخیص جامد یا مشتق بودن اسامی جمع، به وزن «جمع» توجه می‌کنیم یا وزن «مفرد» آن؟
- در رابطه به «تشخیص اسم جامد از مشتق» می‌توانید به سؤالات ۶۳ الی ۷۴ پاسخ دهید.

پاسخ‌نامه

مشاوره دهنده

۱. فاعل / قائل / داعی
۲. مَ / کسره
- الف - مکتسب ب - مُقیم ج - مُنجی
- اسم فاعل
۳. مفعول / مَقول. مَبیع / مَدْعُو / مَهْدی
مَ / فتحه
- الف - مکتسب ب - مُراد ج - مُنجی
- اسم مفعول
۴. مَفْعَل، مَفْعِل، مَفْعَلَه / - اسم مکان
۵. اسم مفعول
۶. افعال / فَعْلی / أفعال
۷. الف) اسم تفضیل / مذکر: أذَنی ب) اسم تفضیل / مؤنث: أُخْرَى ج) اسم فاعل / مؤنث: أُخْرَة
۹. جامد مصدری / مشتق / اسم تفضیل
۱۰. فَعول / جامد
۱۱. بر رنگ یا عیب (معیوب بودن) دلالت کند.
۱۲. الف) اسم فاعل (ضالّل: فاعل) ب) اسم تفضیل (أشدّد: أفعال) ج) اسم مبالغه
۱۳. در وزن‌های فاعل، مفعول، فَعْل، فَعْلی و اسم مکان و زمان
۱۴. اگر اسمی بتواند صفت واقع شود (برای انسان، شیء، کار و) مشتق است ولی اگر معنای مصدری داشته باشد جامد است.
۱۵. اگر یاء نسبت (ی) به اسم جامد متصل شود، اسم جامد می‌تواند صفت واقع شود ولی باز هم جامد است.
۱۶. «کَسَلْ» به معنی تنبلی و «تَعَبْ» به معنی خستگی هر دو جامد و «کَسِلْ» به معنی تنبل و «تَعِبْ» به معنی خسته مشتق هستند.
۱۷. وزن مفرد کلمه را در نظر می‌گیریم.

سوال‌های آموزشی

بر مبنای سوال‌های سراسری و آزاد

۵۲. عین الجواب الذی لایکون «اسم الفاعل»:
- ۱) الآخرین ۲) الآکلون ۳) الضَّالِّین ۴) الْمُجْتَهِدُونَ (سراسری تجربی - ۷۹)
۵۳. عین نوع المشتق الذی أشیر الیه بخط. «لسانُ الْمُقَصِّرِ قَصِيرٌ»
- ۱) صفت مشبیهه ۲) اسم مفعول ۳) اسم مبالغه ۴) اسم فاعل (آزاد ریاضی - ۸۳)
۵۴. عین الجواب الذی ماجاء فیهِ اسم التفضیل:
- ۱) أدنی / دنیا ۲) أحسن / حَسَنی ۳) آخر / آخِرَة ۴) أعظم / عَظْمی (سراسری انسانی - ۷۹)
۵۵. چند اسم تفضیل در عبارت ذیل آمده است؟ «قلب الظالم أشدُّ قسوةً من الحجر یل هو أذلُّ»
- ۱) واحد ۲) ثلاثة ۳) أربعة ۴) اثنان (سراسری تجربی - ۷۷)
۵۶. کدام کلمه اسم تفضیل است؟
- ۱) صبور ۲) احمر ۳) أهون ۴) شریف (آزاد انسانی - ۸۳)
۵۷. در کدام گزینه اسم تفضیل به کار نرفته است؟
- ۱) لا تأکل إلاّ و أنت جوعان. ۲) إنّما الدنیا لهو و لعب. ۳) لا خلق أقیح من الکبر. ۴) انتم الاعلون إن کنتم مؤمنین. (آزاد انسانی - ۸۱)
۵۸. عین الخطأ؟
- ۱) الآخر: اسم فاعل ۲) الدنیا: صفت مشبیهه ۳) الآخر: اسم تفضیل ۴) خیر: اسم تفضیل (آزاد انسانی - ۷۷)
۵۹. در آیهی «کنتم خیر أمةٍ أخرجت للناس» کدام پاسخ درباره «خیر» صحیح است؟
- ۱) اسم جامد ۲) مصدر ۳) اسم تفضیل ۴) صفة مشبیهه (آزاد انسانی - ۷۷)
۶۰. در کدام گزینه صفة مشبیهه به کار نرفته است؟
- ۱) لماذا أراک نحیفاً؟ ۲) المؤمن قلیل الکلام کثیر العمل. ۳) الشجاع محبوب عندالناس. ۴) إنّما الدنیا دار الغرور. (آزاد انسانی - ۸۳)
۶۱. کدام کلمه صفت مشبیهه است؟
- ۱) عَظْمی ۲) دنیا ۳) میرد ۴) سهل (سراسری اختصاصی انسانی - ۷۸)
۶۲. ما هو الصحیح عن العبارة التالية؟ «المؤمن حریص علی تقدیم العون و المساعدة للآخرین»
- ۱) المساعدة: اسم مفعول ۲) حریص: اسم مبالغه ۳) الآخرین: اسم تفضیل ۴) المؤمن: اسم مبالغه (سراسری تجربی - ۷۷)
۶۳. میز الاسم الجامد فیما یلی:
- ۱) إله ۲) حَسَن ۳) عَیْد ۴) علیّ (آزاد پزشکی - ۷۸)
۶۴. ما هو المشتق؟
- ۱) الذنوب ۲) العالم ۳) الکریم ۴) الانتصار (آزاد تجربی - ۸۰)
۶۵. أیُّ الأسماء کلّها مشتقة؟
- ۱) بلیغ، خَطَر، مختار ۲) الکفّار، خطیر، محسنون ۳) حَسَن، مُدَبِّر، تضحیه ۴) الکتل، الشاب، النائم (سراسری هنر - ۷۹)
۶۶. عین الجواب الذی لایکون من المشتقات:
- ۱) حَمْد / تحمید ۲) حَمید / حَمَاد ۳) حامد / أحمد ۴) مَحمود / حَمَادَة (آزاد ریاضی - ۸۱)
۶۷. أیُّ الأسماء کلّها جامدة؟
- ۱) فِهم، سباحة، جلوس ۲) سلیم، حِفْظ، خیر ۳) عَلامَة، قائد، مُسلم ۴) مسرور، طرفافة، أجمل (آزاد تجربی - ۸۱)
۶۸. عین الخطأ عن المشتق؟
- ۱) جلیس ۲) مؤمن ۳) شُکور ۴) العالمین (سراسری هنر - ۸۲)
۶۹. أیُّ مجموعة کلّها من المشتقات؟
- ۱) فتوة - صبور - شرّ - معاملة ۲) والد - مدارس - أجمل - جهال ۳) إحسان - طبائع - جميلة - رسول ۴) مجتمع - مقرّض - عامل - کتاب (آزاد ریاضی - ۸۵)
۷۰. أیُّ الأسماء مشتقة؟
- ۱) وهاب - خاشعات - المؤمن ۲) حَسَن - سِجن - الطالب ۳) الدنیا - العِلْم - الجرح ۴) أحسن - التضحیه - الشاب (آزاد ریاضی - ۸۳)
۷۱. أیُّ الكلمات مشتقة کلّها؟
- ۱) تعلّم - عطاء - بصیر - مکارم ۲) داخل - شهید - معرض - علماء ۳) مدرسة - كتابة - معصية - مزرعة ۴) ذکر - انتصار - غنی - رسالة

(آزاد سال ۸۶)

۴) الدافیء، الصيد، اللعاب

۳) الطيور، وقاية، نظم

۲) مملوء، غريزة، جُرْح

۷۲. أی الاجوبه كلها أسماء جامدة؟

۱) سلوک - القدرة - الدائم

(آزاد پزشکی ۸۷)

۴) أختی، أخوک

۳) أباک، أمک، العجوز

۲) العجوز، أخوک، مريض

۱) العجوز، مريض

۷۳. ما هي الأسماء المشتقة في العبارة التالية؟ «أختی، ارحمی أباک و أمک العجوزین، أخوک مريض»

(آزاد ریاضی ۸۷)

۴) مُجَاهِدَةٌ، غسيل، صاحب

۳) جَاهِدٌ، مَغْسَلٌ، صاحب

۲) مُجَاهِدَةٌ، غسيل، أصحاب

۱) جِهَادٌ، مَغْسُولٌ، صَحْبٌ

۷۴. صغ من الكلمات التالية المشتق المناسب: «جهد، غسل، صحب»

سوالهای تکمیلی

به قصد یادگیری نکات جدید و مرور مطالب

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۷۵. نوعاً من المشتقات يوجد في العبارة التالية؟

«لَمَّا عَلِمَ أمير المؤمنين بَانَ الْبَائِعِ قَدَعَرَفَهُ، تَرَكَ الْمَكَانَ وَ دَهَبَ إِلَى دُكَّانٍ آخَرَ.»

۴) ثنان

۳) ثلاثة

۲) خمسة

۱) أربعة

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۷۶. عین ما ليس في العبارة التالية: «عندئذ قال الفتی «العلامة! بشهامة: أيها الأمير! من هو أحقّ منك بالحکم في هذا المجلس؟»

۴) اسم المبالغة

۳) اسم الزمان

۲) اسم التفضيل

۱) صفة منبّهة

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۷۷. أی مجموعة كلها من المشتقات؟

۴) جَهْلٌ - مجهول - جهالة

۳) خَلِيلٌ - عَذْبٌ - فَهَامٌ

۲) مدارس - دنيا - استخدام

۱) سَهْلٌ - عَقْلٌ - كثير

(آزاد ریاضی ۸۶)

۷۸. ما هو المشتق المناسب من «أضاء»؟

۴) مُضِيٌّ

۳) ضوء

۲) ضياء

۱) أضواء

(آزاد پزشکی ۷۷)

۷۹. كم اسم فاعل في آية «هو الذي خلقكم فمنكم كافر و منكم مؤمن و الله بما تعملون بصير»؟

۴) أربعة

۳) ثلاثة

۲) اثنان

۱) واحد

(آزاد ریاضی ۸۶)

۸۰. ما هي الأسماء المشتقة في العبارة التالية؟ «الدنيا سجن المؤمن و جنة الكافر»

۴) الدنيا، سجن، جنة

۳) الدنيا، المؤمن، الكافر

۲) سجن، جنة، الكافر

۱) المؤمن، جنة، الكافر

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۸۱. عین الجواب الذي كله أسماء الفاعل:

۴) صاحب - الحاصلة - آخر

۳) السابقة - مُستضعف - محمّد

۲) مشتقات - مشاهير - تجار

۱) مشكلات - مجانين - النبي

(آزاد سال ۸۶)

۸۲. همه كلمات کدام گزینه مشتقاند؟

۴) نصر - عظمی

۳) دنيا - علم

۲) عطشان - مقرض

۱) صبور - رحل

(تعاولی سلجش ۸۴)

۸۳. عین ما ليس فيه اسم مشتق:

۲) لا تكن جليس الحلفاء المهين!

۴) رجع الطالب الناجح فرحاً من السباق

۱) أصدقاؤی يساعدوننی فی الشدة

۳) لا نشرب و لا نأكل في أيام الصيام.

(تعاولی سلجش ۹۰)

۸۴. عین اسم الفاعل من المجرّد الثلاثی:

۲) المعترف بالتجارب هو ذو العقل السليم!

۴) الكواكب مزينة سماء دنیانا!

۱) الذين هم أهل المنّ و الإيذاء مبطلو صدقاتهم!

۳) متبع الهوى من هو غارق في الجهل!

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۸۵. عین الجواب الذي كله أسماء مشتقة:

۴) أمارة - بركة - الحرير

۳) الخضراء - صافية - الحُسن

۲) تقويم - طلعة - طيبة

۱) دقيقة - صَعْبٌ - مشاهد

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۸۶. في أي العبارة جاء «اسم التفضيل»؟

۲) للشجرة الخضراء أوراقٌ لطيفةٌ.

۴) أحسن بالوالدين إحساناً.

۱) كلمة الله هي العُليا.

۳) للبلبل صوتٌ عذبٌ بديع.

(تعاولی سلجش ۹۶)

۸۷. عین العبارة التي ليس فيها «اسم مشتق»:

۲) الأهلون من طلب التوبة ترك الذنب في كلّ الأحوال!

۴) جاء النبي (ص) و نورّ الدنيا التي كانت مملوءة بالشر!

۱) الفقراء المساكين هم من يحتاجون إلى مساعدتنا!

۳) نجاح الإنسان في الاجتهاد و اغتنام الفرص في حياته!

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۸۸. أی الكلمات مشتقة كلها؟

۲) داخل - شهيد - معرض - علماء

۴) ذکر - انتصار - غني - رسالة

۱) تعلّم - عطاء - بصير - مكارم

۳) مدرسة - كتابة - معصية - مزرعة

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۸۹. عین العبارة التي فيها إسمان مشتقان:

- ۱) في هذه الأسواق أحسن الأقمشة.
 ۲) الأشراف يأكلون الأغذية اللذيذة.
 ۳) صور والدي المشهد التالي لي.
 ۴) هم مساعدون للفقراء و المحتاجين.

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۹۰. كم نوعاً من المشتقات جاء في العبارة التالية؟

«هل لك أذن تُسمعُ بها كلامي أو كنت متكبراً منذُ مدّةٍ؟ فرصتي قليلة، أنا مُستعجلٌ، قلتُ لك زد في سرّعتك أيّها المجنون!»

- ۱) إثنان
 ۲) ثلاثة
 ۳) أربعة
 ۴) خمسة

(کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

۹۱. عین الخطأ فيما تحته خط:

- ۱) هي رَجَعَت إلى أمّها باكية: اسم فاعل (مصدره: بكاء)
 ۲) أنت تَرَجِع من المدرسة في الوقت المُحدّد: اسم مفعول (مصدره: تحديد)
 ۳) هؤلاء الطلّاب تركوا المدرسة بعد الإمتحان: اسم فاعل (مصدره: طلب)
 ۴) الشّمسُ مُحرّقةٌ فلا أخرجُ من المنزل: اسم مفعول (مصدره: إحراق)